

سید جواد موسوی

ازدواج موجب افزایش رزق و روزی

بهانه فرار از ازدواج

یک عذر تقریباً عمومی و بهانه همگانی برای فرار از زیر بار ازدواج و تشکیل خانواده، مسئله فقر و نداشتن امکانات مالی است^۱ و از بزرگ‌ترین موانع روانی در برابر زناشویی بیم از تأمین نشدن مخارج عائله‌مندی می‌باشد؛^۲ در حالی که اسلام اهمیت بسیار زیادی برای ازدواج و تشکیل خانواده قائل شده است؛ همچون روایاتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که می‌فرماید: «ازدواج سنت من است. هر کس از سنت من رویگردان شود، از من نیست.»^۳

و یا اینکه: «هر که ازدواج کند، نیمی از دین خود را حفظ کرده است. باید در نیمه باقیمانده از خدا پروا کند.»^۴

قرآن و سنت اهل بیت علیهم السلام به پاسخ این معضل عمومی پرداخته‌اند و

۱. تفسیر نمونه، آیه الله العظمی مکارم شیرازی، چاپ اول، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش، ج ۱۴، ص ۴۵۸.

۲. تفسیر هدایت، گروهی از مترجمان، چاپ اول، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷ ش، ج ۸، ص ۳۰۵.

۳. بحارالانوار، علامه مجلسی، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۰۰، ص ۲۲۲.

۴. مستدرک الوسائل، محدث نوری، قسم، مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۴، ص ۱۵۴.

خداوند در قرآن می‌فرماید: از فقر و تنگدستی دختران و پسران در سن ازدواج نگران نباشید و در ازدواجشان بکوشید؛ چرا که اگر فقیر و تنگدست باشند، خداوند آنها را از فضل خود بی‌نیاز می‌سازد: «إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ»^۱ و خداوند قادر به چنین کاری هست؛ زیرا خداوند واسع و علیم است: «وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۲.

قدرتش آن‌چنان وسیع است که پهنه عالم هستی را فرا می‌گیرد و علم او چنان گسترده است که از نیات همه کس، مخصوصاً آنها که بانیت حفظ عفت و پاکدامنی اقدام به ازدواج می‌کنند، آگاه است و همه را مشمول فضل و کرم خود قرار می‌دهد. همچنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به بی‌نویبان سفارش می‌کرد که ازدواج کنند و تشکیل خانواده دهند تا خداوند گشایشی در معاش آنها حاصل کند؛ همچنان‌که روایت شد: جوانی از انصار نزد پیامبر خدا صلی الله علیه و آله آمد و از فقر و نیازمندی خود به آن حضرت شکایت کرد. پیامبر به او فرمود: ازدواج کن! [در برخی از منابع نقل شده که این عمل^۳

بار تکرار شد و هر بار پیامبر صلی الله علیه و آله همان پاسخ را دادند.]^۳

پس از خارج شدن جوان از محضر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، مردی از انصار، خود را به آن جوان رساند و گفت: مرا دختری است زیباروی. سپس آن دختر را به همسری او در آورد. خداوند نیز به سبب این عمل، در رزق و روزی او توسعه داد و آن جوان به نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمد و از حال خود خبر داد و پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ عَلَيْكُمْ بِالنَّوَءِ»^۴ ای گروه جوانان! بر شما باد به ازدواج کردن!

و باز از ایشان است: «الْتَمِسُوا الرِّزْقَ بِالنِّكَاحِ»^۵ رزق را در ازدواج جستجو کنید! و نیز می‌فرماید: «اتَّخِذُوا النَّاهِلَ فَإِنَّهُ أَرْزُقَ لَكُمْ»^۶ تشکیل خانواده دهید!

۱. نور / ۳۲.

۲. همان.

۳. تفسیر نور الثقلین، عروسی هویزی، چاپ چهارم، قم، مؤسسه اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق، ج ۳، ص ۵۹۵.

۴. همان، ص ۵۹۶.

۵. مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۷۳.

۶. الکافی، کلینی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ش، ج ۵، ص ۳۲۹.

از این جهت، می‌توان آن را رزق دانست.

پس وسعت روزی و تنگی آن ربطی به زیادی مال و اندکی آن ندارد. [چه بسیار افرادی که مال بسیار دارند، ولی کم می‌خورند و چه بسیار افرادی که به عکس آنان‌اند].^۲

در واقع، هر خیر اعتباری از خیرات اجتماعی، از قبیل: مال و جاه و قوت و شوکت و امثال اینها، هر یک به نوبه خود رزقی است که مرزوق از آن بهره‌مند می‌شود.^۳

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در تعریف رزق می‌فرماید: «رزق مانند باران و به عدد آن از آسمان به زمین و برای هر انسانی به مقداری که برایش مقدر شده نازل می‌شود ولیکن برای خدا فضلهایی هم هست؛ بنابراین، از خدای تعالی فضل او را نیز بخواهید!»^۴

پس همانا خانواده برای شما رزق رسان‌تر است.» و اینکه امام صادق علیه السلام در باب رزق آور بودن ازدواج می‌فرماید: «الرِّزْقُ مَعَ النِّسَاءِ وَالْعِيَالِ؛^۱ رزق و روزی با همسر و فرزندان می‌باشد.»

در این نوشتار، به بررسی این مطلب خواهیم پرداخت که چگونه ازدواج می‌تواند موجب رزق و روزی انسان شود و یا اینکه چه عواملی در پی ازدواج وجود دارد که سبب توسعه در روزی و توان اقتصادی فرد می‌گردد.

اما قبل از بیان هر مطلبی، به جاست ابتدا به بررسی معنای رزق بپردازیم.

معنای رزق

رزق به معنای چیزی است که مورد انتفاع مرزوق قرار می‌گیرد. قهراً از هر رزقی آن مقدار واقعاً رزق است که مورد انتفاع واقع شود. پس اگر کسی مال بسیاری جمع کرده که به غیر از اندکی از آن را نمی‌خورد، در حقیقت رزقش همان مقداری است که می‌خورد و بقیه آن رزق او نیست؛ مگر از این جهت که بخواهد به کسی بدهد.

۱. همان، ص ۳۳۰.

۲. ترجمه تفسیر المیزان، موسوی همدانی، چاپ پنجم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴، ج ۳، ص ۲۲۰.

۳. همان، ص ۲۲۱.

۴. قرب الاسناد، عبدالله حمیری قمی، تهران، انتشارات کتابخانه نبوی، ص ۵۵.

هو الرزاق

خداوند روزی رسان تمام انسانها و موجودات دیگر است. هیچ جنبنده‌ای در جهان هستی نیست، مگر اینکه خداوند روزی او را می‌رساند؛ همچنان که قرآن می‌فرماید: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا﴾^۱ «هیچ جنبنده‌ای بر روی زمین نیست، مگر اینکه روزی آنها بر خداوند است.» و می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ﴾^۲ «همانا روزی رسان خداوند است.» و لذا هر کس که روزی می‌جوید، باید از خداوند بخواهد و نه غیر او؛ آنچنان که مولانا در اشعارش به آن اشاره می‌کند:

رزق از وی جو مجو از زید و عمرو
 هستی از وی جو مجو از بنگ و خمر
 منعمی زو خواه نه از گنج و مال
 نصرت از وی خواه نی از عم و خال^۳

البته باید توجه داشت که این‌گونه نیست که انسان بنشیند و بگوید: خدا روزی رسان است. شرط روزی، سعی و تلاش است. خداوند می‌فرماید: ﴿لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾^۴ «بهره‌ای برای انسان جز سعی و تلاش او نیست.»

و سخن دیگر اینکه رزق هر کس مقدر و معین شده و برای کسی فرار از آن ممکن نیست و رزق، عاشق و جوینده بنده می‌باشد؛ همچنان که در روایت پیامبر اکرم ﷺ آمده است: «الرِّزْقُ يَطْلُبُ الْعَبْدَ أَشَدَّ مِنْ أَجَلِهِ»^۵ رزق در جستجوی بنده است، شدیدتر از اجل او.

و صاحب مثنوی مطلب را این چنین بیان می‌کند:

گر تو خواهی و رنخواهی رزق تو

پیش تو آید دوان از عشق تو^۶
 و سعدی شیرازی می‌گوید: «دو چیز محال عقل است: خوردن بیش از رزق مقسوم و مردن پیش از وقت معلوم.»^۷

۱. هود / ۶

۲. ذاریات / ۵۸

۳. مثنوی معنوی، مولانا جلال الدین محمد بلخی، تصحیح نیکلسون، چاپ دوازدهم، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۷۱ ش، دفتر پنجم، ص ۸۹۷ بیت ۱۴۹۷ و ۱۴۹۶.

۴. نجم / ۳۹

۵. بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۳۳.

۶. مثنوی معنوی، دفتر پنجم، ص ۹۴۵، بیت ۲۴۰۲.

۷. گلستان سعدی (مصلح بن عبد اله)، چاپ

است که از جمله آنها ازدواج می باشد. و اما عواملی که در ازدواج موجب افزایش رزق و روزی انسان می شوند، عبارت اند از:

۱. ایمان و تقوا

یکی از اصول اساسی که اسلام به آن اهمیت زیادی داده است و آن را وسیله تقرب به درگاه الهی و ارزش یافتن فرد مسلمان معرفی می کند، مسئله ایمان به خدا و تقواست؛ همچنان که خداوند در قرآن کریم می فرماید: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْفَاكُم»؛^۳ «همانا گرامی ترین شما در نزد خدا، با تقواترین شماست.»

از این رو، فرد مسلمانی که به خاطر تقوای الهی و برای حفظ دین و پیروی از سنت پیغمبر اکرم ﷺ اقدام به ازدواج می کند، در درگاه پروردگار، عزت و ارزش خاصی می یابد و به دلیل آراسته شدن به این زیور اخلاقی، مورد

و مولی الموحدين امير المؤمنين ﷺ در بیان اقسام رزق می فرماید: «رزق دو جور است: رزقی که تو را می طلبد و رزقی که تو آن را می طلبی. آن که تو را می طلبد، به فرضی که تو به سراغ آن نروی، او به سراغ تو خواهد آمد.»^۱

و از اینکه رسول اکرم ﷺ می فرماید: «لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُو خِمَاصًا وَ تَرُوحُ بِطَانًا»^۲ اگر بر خداوند توکل کنید، آن چنان که حق توکل بر اوست، خداوند شما را روزی می دهد؛ همچنان که پرندگان هر بامداد با شکمهای گرسنه از آشیانه خود می پرند و شبانگاه با شکمهای سیر باز می گردند.» نتیجه گرفته می شود که رزق مقسوم و مقدر هر کس فقط به همان اندازه است که او زنده بماند و ادامه حیات دهد، همچون حیوانات و پرندگان که خداوند همواره رزق آنها را به میزان حیات و بقاء آنها می رساند. با این حال، انسان برای بهره مندی و رسیدن به رزق بیشتر از نیاز حیات روزانه خود، محتاج تحصیل شرائطی

پنجم، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۳ ش، ص ۱۸۴.

۱. ترجمه و شرح نهج البلاغه، فیض الاسلام، ج ۵، ص ۹۳۵.

۲. بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۱۵۱.

۳. حجرات / ۱۳.

توجه خاص خدا واقع می‌شود؛ به طوری که خداوند از مکانی که هرگز گمان نمی‌برد، برای او روزی می‌رساند: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَيُزِدْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ»؛^۱ «کسی که تقوا پیشه کند، خداوند گشایشی برای او قرار می‌دهد و از آنجا که گمان ندارد، به او روزی می‌بخشد.»

و در آیاتی که از قرآن، باز شدن درهای برکات [روزی] را از آسمان و زمین، مشروط به ایمان و تقوای مردم معرفی می‌کند: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ»؛^۲ «و اگر اهل شهرها و آبادیها ایمان می‌آوردند و تقوا پیشه می‌کردند، برکات آسمان و زمین را به روی آنها می‌گشودیم.»

همچنان که در حدیثی نورانی از وجود مقدس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، تقوا به عنوان راه کسب روزی حلال بیان شده است. آن حضرت در حجة الوداع فرمود: «فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَسَمَ الْأَرْزَاقَ بَيْنَ خَلْقِهِ حَلَالاً وَلَمْ يَفْسِدْهَا حَرَاماً فَمَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَصَبَرَ أَتَاهُ اللَّهُ بِرِزْقِهِ مِنْ حَيْثُ وَ مِنْ هَتَكَ حِجَابَ السُّرِّ وَ عَجَّلَ فَأَخَذَهُ مِنْ غَيْرِ

حَيْثُ قَصَّ بِهِ مِنْ رِزْقِهِ الْحَلَالَ وَ حُوسِبَ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^۳ خدای تبارک و تعالی رزق حلال را بین خلقش تقسیم کرده و آن را به طور حرام تقسیم نکرده است. پس هر کس از خدای عز و جل پروا کند و صبر نماید، خداوند رزقش را از راه حلال می‌دهد و هر کس پرده حرمت الهی را پاره کند و رزقش را از غیر راه حلال بگیرد، رزق حلالش را به عنوان قصاص از او خواهند گرفت [و در نتیجه، همان مقداری را که باید از حلال می‌خورد، از حرام می‌خورد و نه بیشتر] و روز قیامت بر او حساب می‌کنند.»

شاید به همین دلیل که تقوا در روزی انسان مؤثر است، شاهدیم که در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله استغفار از گناه که از آثار تقوا می‌باشد، به عنوان یکی از عوامل جلب روزی معرفی می‌شود:

«أَكْبَرُوا لِاسْتِغْفَارِ فَإِنَّهُ يَجْلِبُ الرِّزْقُ»^۴

۱. طلاق / ۲ و ۳.

۲. اعراف / ۹۶.

۳. الکافی، ج ۵، ص ۸۰.

۴. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۱.

ما باعث اختراع است، احساس مسئولیت نیز انگیزه‌ای نیرومند است که در وجود انسان نهاده شده است. همانا روزی خدا در زمین نهفته شده و توانمندیهای انسان در وجود خود او نهفته است. وقتی این توانمندیها شکفته شود، روزی خدا نیز با امید و نیازمندی و به وسیله سعی و کوشش بیرون خواهد آمد.^۲

و از اینجاست که در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده است:

«مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؛^۳ هر کس امر ازدواج را از بیم مخارج عائله‌مندی ترک کند، همانا به خداوند گمان بد برده است.»

۳. سعی و تلاش

بدون شک انسانها از نظر استعدادها و مواهب خدادادی با هم متفاوت‌اند؛ ولی با این حال، آنچه پایه اصلی پیروزیها را تشکیل می‌دهد، تلاش و سعی و کوشش آدمی است.

زیاد استغفار کنید؛ زیرا استغفار روزی را [به سوی شما] می‌کشانند.»

۲. احساس مسئولیت

فقر نمی‌تواند مانع راه ازدواج گردد، بلکه چه بسا ازدواج سبب غنا و بی‌نیازی می‌شود. دلیل آن هم با دقت روشن می‌شود؛ زیرا انسان تا مجرد است، احساس مسئولیت نمی‌کند؛ نه ابتکار و نیرو و استعداد خود را به اندازه کافی برای کسب درآمد مشروع بسیج می‌کند و نه به هنگامی که درآمدی پیدا کرد، در حفظ و بارور ساختن آن می‌کوشد و به همین دلیل، افراد مجرد غالباً خانه به دوش و تهی دست‌اند. اما بعد از ازدواج، شخصیت انسان تبدیل به یک شخصیت اجتماعی می‌شود و خود را شدیداً مسئول حفظ همسر و آبروی خانواده و تأمین وسائل زندگی فرزندان آینده می‌بیند. بنابراین، تمام هوش و ابتکار و استعداد خود را به کار می‌گیرد و در حفظ درآمدهای خود و صرفه جویی تلاش می‌کند و در مدت کوتاهی می‌تواند بر فقر چیره شود.^۱

به بیانی دیگر، مگر نه آنکه احتیاج

۱. تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۶۵.

۲. تفسیر هدایت، ج ۸، ص ۳۰۶.

۳. تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۵۹۵.

«طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ»^۵

بی کلید این درگشادن راه نیست

بی طلب نان سنت الله نیست

گر تو بنشینی به چاهی اندرون

رزق کسی آید برت ای ذوفنون^۶

لذا به همین خاطر است که

می بینیم پیامبر اکرم ﷺ آن چند نفر

صحابی را که گوشه نشینی اختیار کرده

بودند و ترک کار و کوشش برای کسب

روزی، به شدت مورد ملامت و

سرزنش قرار می دهند و می فرمایند: «لَا

رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ تَزَوَّجُوا فَإِنِّي مُكَافِّرٌ بِكُمْ

الْأُمَّمُ»^۷ رهبانیت در اسلام نیست. زن

بگیرید! من به فزونی عدد شما بر

ملتهای دیگر مباهات می کنم.»

و سرانجام جلال الدین مولوی

افکار و گفتار خامی که برخاسته از

آنها که سخت کوش ترند، پیروز ترند و

آنها که تنبل تر و کم تلاش ترند،

محروم ترند.^۱

از این رو، قرآن بهره انسان را

متناسب با سعی او می شمرد و صریحاً

می گوید: «وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى»^۲

«و اینکه برای انسان بهره ای جز سعی و

تلاش او نیست.»

در روایات اسلامی نیز، فوق

العاده به مسئله تلاش و کوشش برای

کسب روزی اهمیت داده شده است؛ تا

آنجا که امام صادق علیه السلام می فرماید: «لَا

تَكْسَلُوا فِي طَلَبِ مَعَالِمِكُمْ فَإِنَّ أَبَاءَنَا كَانُوا

يَزْكُضُونَ فِيهَا وَيَطْلُبُونَهَا»^۳ در تحصیل

روزی تنبلی نکنید؛ زیرا پدران ما در

ایسن راه می دویدند و آن را طلب

می کردند.»

و نیز از همان امام بزرگوار

می خوانیم: «الكَادُ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي

سَبِيلِ اللَّهِ»^۴ کسی که برای [روزی] [

خانواده خود تلاش می کند، مانند

مجاهد در راه خداست.»

و پیامبر اکرم ﷺ طلب روزی

حلال را پس از ادای واجبات اولیه،

واجب می شمارد:

۱. تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۳۱۶.

۲. نجم / ۳۹.

۳. وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، قم، مؤسسه

آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق، ج ۱۷، ص ۶۰.

۴. همان، ص ۶۷.

۵. فقه القرآن، قطب الدین راوندی، قم، کتابخانه

آیه الله مرعشی، ۱۴۰۵ق، ج ۲، ص ۳۱.

۶. مثنوی معنوی، دفتر پنجم، ص ۹۴۴، بیت

۲۳۸۷.

۷. مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۵.

مثال، می‌توانند هزینه‌های ازدواج را سبک و آسان بگیرند تا مانعی بر سر راه ازدواج جوانان پیدا نشود؛ همچنان‌که مهریه‌های سنگین غالباً سنگ راه ازدواج افراد کم درآمد می‌گردد. در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم:

«شَوْمُ الْمَرْأَةِ عَلَاءُ مَهْرَهَا؛^۴ زن بدقدم زنی است که مهرش سنگین باشد.»

و باز در حدیث دیگری که در ذیل حدیث فوق وارد شده، می‌خوانیم:

«مِنْ شَوْمِهَا شِدَّةُ مَثْوَيْهَا؛^۵ یکی از نشانه‌های شوم بودن زن آن است که هزینه زندگی [یا هزینه ازدواجش] سنگین باشد.»

همان‌طور که در روایات فوق اشاره شد که علت شوم و بدقدم بودن برخی زنان اسراف و عدم تقدیر معیشت و عدم قناعت می‌باشد، می‌توان این نتیجه را گرفت که مسلماً

سستی و تنبلی افراد برای کسب روزی است، همچون این افکار: خدایی که جان داده است، نان خواهد داد؛ کسی که بی‌نیازی و پیروزی بجوید، لقمه نان هم به سراغش خواهد آمد؛ همه حیوانات و درندگان بدون کسب و زحمت، روزی خود را می‌خورند.

جمله را رزاق روزی می‌دهد

قسمت هر یک به پیشش می‌نهد^۱
مورد تمسخر و ریشخند قرار
می‌دهد و این‌گونه در صدد پاسخ آنها
بر می‌آید:

راه روزی کسب و رنج است و تعب

هر کسی را پیشه‌ای داد و طلب
أَطْلُبُوا الْأَرْزَاقَ مِنْ أَسْبَابِهَا

أَدْخَلُوا الْأَبْيَاتَ مِنْ أَبْوَابِهَا^۲
۴. قناعت و سبک گرفتن هزینه‌ها

گرچه امروز مسئله ازدواج آن قدر با آداب و رسوم غلط و حتی خرافات آمیخته شده که به صورت یک جاده صعب العبور یا غیر قابل عبور برای جوانان در آمده است،^۳ اما در روایات متعددی، مسلمانان تشویق به همکاری در امر ازدواج افراد مجرد و کمک به این امر شده‌اند و به عنوان

۱. مثنوی معنوی، دفتر پنجم، ص ۹۴۴، بیت ۲۳۹۱.

۲. همان، دفتر سوم، ص ۴۵۵، بیت ۱۴۶۵ و ۱۴۶۶.

۳. تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۶۳.

۴. بحار الانوار، ج ۵۵، ص ۳۲۱.

۵. وسائل الشیعة، ج ۲۱، ص ۲۵۲.

۵. امدادهای الهی در کسب روزی بدون شک یکی از نگرانیهای افراد مسجود در اقدام به ازدواج و تشکیل خانواده، ترس از فقر و مخارج سنگین عائله مندی است که چگونه می تواند به تنهایی در مقابل این بار سنگین قد علم کند و آن را به دوش بکشد.

ولی باید این مطلب مهم را یادآور شد که مسلماً امدادهای الهی و نیروهای معنوی به کمک افرادی می آید که برای انجام وظیفه انسانی و حفظ پاکی خود اقدام به ازدواج می کنند.

و لذا هر فرد با ایمان می تواند به این وعده الهی دلگرم باشد که خداوند روزی او و خانواده اش را از مکانی که گمانش را نمی دهد، می رساند: «يَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ»؛^۵ «او را از جایی که گمان ندارد، روزی می دهد.»

۱. بحارالانوار، ج ۶۸، ص ۳۴۷.

۲. همان، ص ۳۴۶.

۳. همان، ج ۷۴، ص ۲۳۹.

۴. الکافی، ج ۲، ص ۱۳۹.

۵. طلاق / ۳.

چنین افرادی برای خانواده، نه تنها روزی و برکت به همراه نخواهد داشت، بلکه فقر و ناداری را به ارث خواهند گذاشت.

همچنان که امیر المؤمنین علیه السلام در ضمن روایتی به این مطلب اشاره می فرماید:

«تَسْرُكُ التَّقْدِيرِ فِي الْمَعِيشَةِ يُورِثُ الْفَقْرَ»^۱ اندازه گیری نکردن مخارج، فقر به بار می آورد.»

و هشمچنین امام صادق علیه السلام می فرماید:

«ضَمِنْتُ لِمَنْ اِقْتَصَدَ أَنْ لَا يَفْقَرَ»^۲ برای کسی که میانه روی کند ضامن شده ام که فقیر نگردد.»

و لذا قناعت، ثروتی است که تمام شدن نیست^۳ و اگر کسی پس از سعی و تلاش برای کسب روزی، به آنچه خداوند روزی او ساخته است، قانع باشد، هرگز احساس فقر و ناداری نخواهد کرد؛ همان گونه که امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام می فرماید: «مَنْ قَنِعَ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ فَهُوَ مِنْ أَغْنَى النَّاسِ»^۴ هر کس به آنچه خدا روزی او ساخته است، قناعت کند، از بی نیازترین مردم است.»

و با توجه به آیه ذیل: ﴿إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا... يُغْدِذْكُمْ رَبُّكُمْ﴾؛^۴ «اگر صبر کنید و تقوا پیشه سازید... پروردگارتان شما را امداد می‌کند.»

به این مطلب دست پیدا می‌کنیم که امداد غیبی و کمک معنوی بی دلیل نمی‌باشد، بلکه محتاج شرائطی همچون استقامت و تقواست تا افراد شایستگی امداد الهی را پیدا کنند.

و مطلب دیگر اینکه امداد الهی، اختصاص به زمان پیامبر ﷺ ندارد، بلکه هر کس در زمره بندگان خالص خدا و ﴿عِبَادِنَا الْمُخْلِصِينَ﴾^۵ وارد شود، او هم لایق مواهب پروردگار خواهد بود.

نتیجه سخن اینکه، کسانی که از

همچنان‌که در حدیث از پیامبر گرامی اسلام ﷺ نقل شده: «مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ ﴿إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾؛^۱ «کسی که ازدواج را از ترس فقر و مخارج عائله‌مندی ترک کند، گمان بد به خدا برده است؛ چرا که خداوند متعال می‌فرماید: اگر آنها فقیر باشند، خداوند آنها را از فضل خود بی‌نیاز می‌سازد.»

و دیگر اینکه همه موجودات همواره محتاج و نیازمند امدادهای الهی می‌باشند و هر کدام به میزان استعدادشان از آن بهره‌مند می‌گردند: جمله را بر قدر استعدادها

می‌رسد در هر مقام امدادها^۲

خوب است بدانیم که جناب راغب اصفهانی در تعریف کلمه امداد می‌گوید: کلمه امداد غالباً در مورد کمکهای مفید و مؤثر به کار برده می‌شود و کلمه «مد» در موارد مکروه و ناپسند^۳.

۱. الکافی، ج ۵، ص ۳۳۰.

۲. تفسیر صافی، محمد باقر اصفهانی، چاپ اول، تهران، انتشارات منوچهری، ۱۳۷۸ ش، ص ۸۸.

۳. المفردات، راغب اصفهانی، تهران، المكتبة المرتضوية، ۱۳۷۳ ش، ص ۴۶۵.

۴. آل عمران / ۱۲۵.

۵. یوسف / ۲۴.

است.» و همچنین یاری خداوند در روزی هر کس به اندازه نیازمندی او خواهد بود؛ همان طور که امام علی علیه السلام می فرماید: «تَنْزِيلُ الْمَعُونَةِ عَلَى قَدْرِ الْمُتَوَكِّلِ؛^۲ کمک [الهی] به اندازه خرجی [و نیاز] فرود می آید.»

و خداوند به واسطه ازدواج و ازدیاد اولاد وسعت در رزق می دهد؛ چنان که در روایتی آمده است: «كُلَّمَا كَثُرَ الْعِيَالُ كَثُرَ الرَّزْقُ؛^۳ هر چه [تعداد] افراد خانواده بیشتر شود، رزق هم بیشتر می شود.» و خداوند سبحان هر صبح و شام روزی واجبی را به بنده خود می رساند؛ همچنان که می فرماید: «وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا؛^۴ هیچ جنبنده ای در زمین نیست، مگر اینکه روزی او بر خداوند است.»

آنچه پایه اصلی پیروزیها را تشکیل می دهد، تلاش و سعی و کوشش آدمی است. آنها که سخت کوش ترند، پیروز ترند و آنها که تنبل تر و کم تلاش ترند، محروم ترند

ترس فقر ازدواج نمی کنند، باید بدانند خداوند آنها را بی نیاز می کند و هر چه بیشتر اولاد بیاورند، وسعت رزق آنان زیادتر می شود. اگر در دوره جاهلیت اولاد خود را از ترس فقر می کشتند، امروز هم بسیاری از مردم بچه را سقط می کنند یا از آوردن بچه خودداری می کنند تا به فقر مبتلا نشوند و حال آنکه، رزق به دست خداوند است: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ؛^۱ «خداوند روزی دهنده و صاحب قوت و قدرت

۱. ذاریات / ۵۸.

۲. نهج البلاغه، حکمت ۱۳۳.

۳. شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید معتزلی، قم، کتابخانه آیه الله مرعشی، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۸، ص ۳۲۷، ذیل حکمت ۱۳۵.

۴. هود / ۶.